

ORTOGRAFIA

część 3

ćwiczenia

hch

gdańskie
wydawnictwo
oświatowe

ch

Ch wymienne

Ch piszemy wtedy, gdy wymienia się na **sz**.

ropu**cha** – ropusze   stry**ch** – stryszek

1. Dobierz parami wyrazy pokrewne. Zaznacz wymianę **ch** na **sz**.

piechota	leniuszek	..... <i>pie<u>ch</u>ota</i>	–	..... <i>pie<u>s</u>zo</i> .....
sucho	piaszczysty	.....	–	.....
cicho	wystraszony	.....	–	.....
pycha	grzesznik	.....	–	.....
głucho	pieszo	.....	–	.....
popłoch	susza	.....	–	.....
leniuch	skruszony	.....	–	.....
piach	łańcuszek	.....	–	.....
strach	cisza	.....	–	.....
węch	pyszny	.....	–	.....
mech	głusza	.....	–	.....
grzech	płoszyć	.....	–	.....
łańcuch	omszały	.....	–	.....
skrucha	węszyć	.....	–	.....

2. Wpisz podane wyrazy w puste pola tabelki. Wyraz może wystąpić w każdej kolumnie i w każdym rzędzie tylko raz.

LICHO				
		SUCHO		
	GŁUCHO			
KRUCHO		UCHO		

3. Do podanych wyrazów dopisz takie wyrazy pokrewne, aby występowała wymiana **ch** na **sz**.

macocha – ...*macoszy*.....

dach – .....

śmiech – .....

mucha – .....

pociecha – .....

duch – .....

kielich – .....

poducha – .....

gmach – .....

blacha – .....

racuch – .....

monarcha – .....

ch

Cząstka **arch-**

Jeśli w wyrazie występuje cząstka **arch-**,
zawsze piszemy ją przez **ch.**

1. a) Przeczytaj tekst i podkreśl wyrazy z cząstką **arch-**.

Podczas porządkowania archiwum archidiecezji pelplińskiej pewnemu archeologowi wpadł w ręce archaiczny dokument. Głosił on, że w Archipelagu Aleksandra lokalny architekt nazwiskiem Archimedes zaprojektował na zlecenie archidiecezji świątynię pod wezwaniem archanioła Gabriela. Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej uznał to za wyjątkowy afront.

b) Napisz krótkie opowiadanie, wykorzystując podkreślone przez siebie wyrazy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

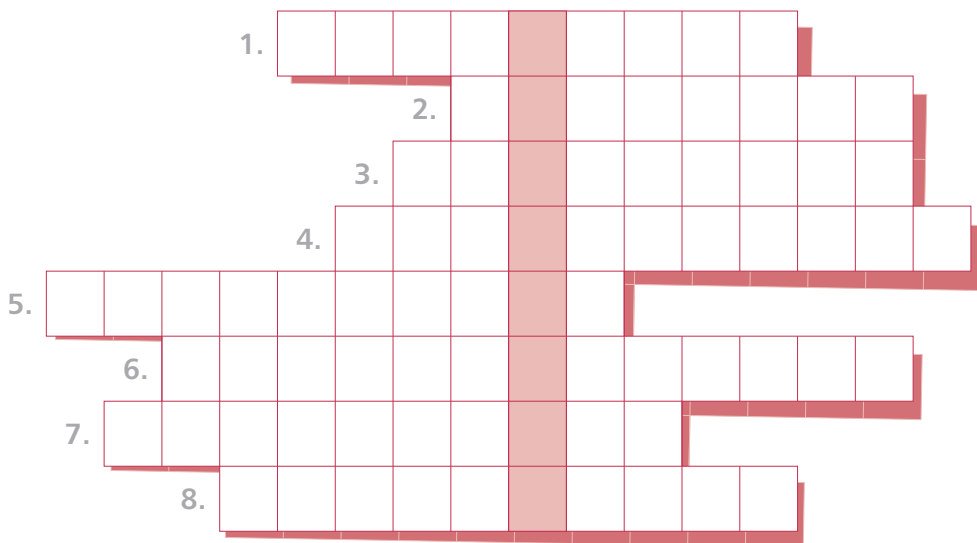
.....

.....

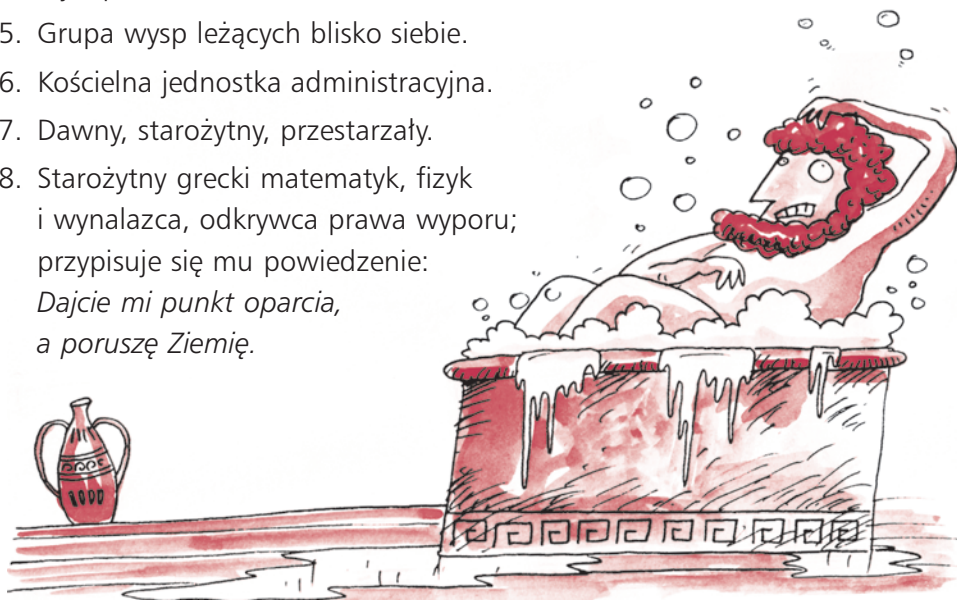
.....

.....

2. Rozwiąż krzyżówkę, wpisując odpowiednie wyrazy z częścią **arch-**.

1. Jeden z najważniejszych aniołów w hierarchii, np. Gabriel.
2. Uporządkowany zbiór dokumentów.
3. Osoba zajmująca się projektowaniem budynków.
4. Nauka badająca historię i kulturę dawnych społeczeństw na podstawie wykopalisk.
5. Grupa wysp leżących blisko siebie.
6. Kościelna jednostka administracyjna.
7. Dawny, starożytny, przestarzały.
8. Starożytny grecki matematyk, fizyk i wynalazca, odkrywca prawa wyporu; przypisuje się mu powiedzenie:
*Dajcie mi punkt oparcia,
a poruszę Ziemię.*

ch

Ch przed spółgłoską

Przed spółgłoskami piszemy **ch**.

chcę chrust chwast

Wyjątki: *druhna, hrabia, wahnienie*

1. Wpisz wyrazy z ramki w odpowiednie miejsca według wzoru.

chłopiec chwyt chrzęścić chwast chlapa chrząkać
 chropowaty chlapać chluba chwile chłodzić chrzan chmura
 chleb chrząstka chlupać chrzest chwata chłód chrupać
 chłop chlustać chlew chmara chrust chłostać
 chwalić chciwość chlor chrzęst chlipać

c – ..... *chcę* ..... *chciwy* .....

l – .....

.....

ł – .....

m – .....

r – .....

rz – .....

.....

w – .....

2. a) Chcesz zdobyć tytuł Sokolego Oka? Jeśli tak, odszukaj w ramce wyrazy, w których **ch** pisze się przed spółgłoską. Postaraj się zapamiętać jak najwięcej z nich.

b) Zamknij książkę i wypisz te wyrazy, które zapamiętałeś.

ch

Ch po literze s

Po literze s zawsze piszemy **ch**.

1. Do podanych wyrazów zaczynających się od **sch-** dopisz odpowiednie wyrazy pokrewne z ramki.

chodźć odchodźć wychodźć schodki schodkowy chudy uchylić
 ucharakteryzować chorować chrupać chory uchwycić uchwyt
 wychylić przechylić przechować zachować schówek chronić
 schron ochronić chorowity przechwycić chrupiący chrupki
 charakteryzować odchudzić wyschnąć zeschnąć przeschnąć

schudnąć ...*chudnąć*, ...

schnąć .....

schodźć .....

schody .....

schylić .....

schować .....

schronić .....

schrupać .....

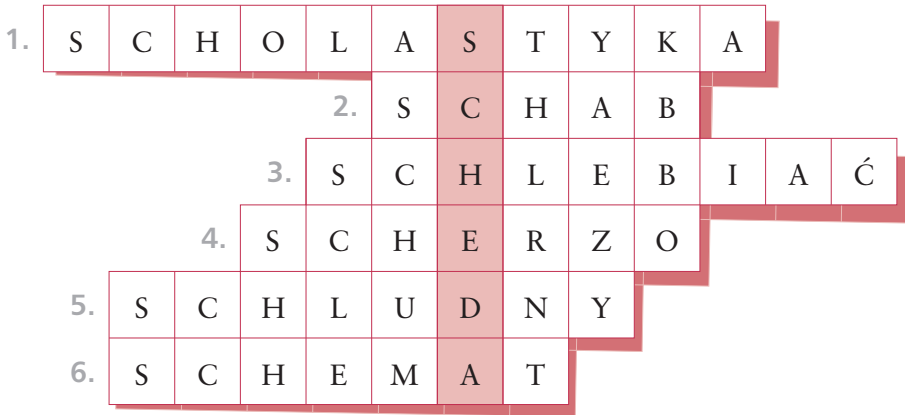
scharakteryzować .....

schorowany .....

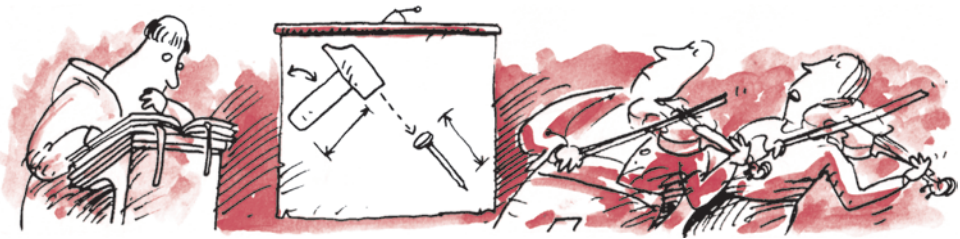
schwycić .....

2. Ułóż pytania do poziomych haseł krzyżówki. Możesz skorzystać ze słownika języka polskiego.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

3. Wykonaj ilustracje do poniższych wyrażeń.

chudy chomik

schodki na strych

chińskie chórzystki

wyschnięte chrupki

chory chirurg

chrupiący schab

schludna kucharka

charakterystyczny schemat

ch

Ch w środku wyrazów

W środku wyrazu zwykle piszemy **ch**.

1. Przeczytaj poniższy tekst, a następnie wykonaj do niego ilustracje.

Pewien warchlak, technik gastronomii, bardzo chciał zostać kucharzem wirtuozem. Ochoczo pichcił zupy z jakichkolwiek składników, nawet z muchomorów i purchawek. Ani ruchliwe pchły, ani nieruchawe puchacze, ani inne zwierzęta nie chciały pochłaniać pechowych zup i tchórzyły przed ich spróbowaniem. Na szczęście nagła wichura doszczętnie zdemolowała kuchnię warchlaka i musiał zrezygnować ze swoich chorych ambicji, zadowolwszy się tradycyjnymi marchewkami z grochem.

2. Wpisz odpowiednie wyrazy, w których **ch** występuje w środku.

trujący grzyb z czerwonym kapeluszem w białe kropki – .....

pomieszczenie, w którym przyrządza się posiłki – .....

trzeba go zapłacić na przykład w restauracji – .....

przewód, którym powietrze płynie do płuc – .....

zabawka dla niemowląt – .....

najwyższa część góry – .....

podziw, uwielbienie – .....

żagiew, łuczyno – .....

dolna szczęka – .....

Wyjątki

Ch nie piszemy w środku takich wyrazów, jak:

*alkohol, błahy, bohater, Bohdan, bohomaz, buhaj, czyhać, druha,
filharmonia, juhas, gehenna, grahamka, kurhan, maharadża,
mahoń, ohydny, Podhale, wahadło, wataha, wehikuł*

3. Pokoloruj w węzu wyrazy, które są wyjątkami od pisowni **ch** w środku wyrazu.

wychowawca wataha wahadło zachwalec Zachariasz zachwista archeolog anarchista
bohater Bohdan bohomaz buhaj czyhać druha filharmonia juhas gehenna grahamka kurhan maharadża
mahoń ohydny Podhale wahadło wataha wehikuł

4. Ułóż opowiadanie, które pomoże ci zapamiętać podane wyjątki.

wehikuł

wataha

ohyda

mahoń

maharadza

kurhan

juhas

gehenna

wahadło

buhaj

druhna

bohater

Bohdan

bohomasz

blahostka

czyhać

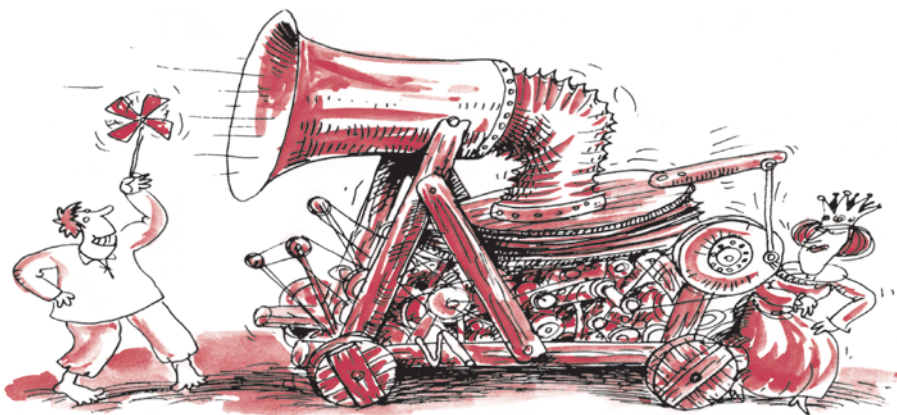

alkohol

5. a) Podkreśl w opowiadaniu wyrazy, w których *ch* występuje w środku.

Dawno, dawno temu było sobie małe królestwo, w którym rządziła niecna królowa i jej pasierb. Pasierb ów był utalentowanym majsterkowiczem i w swojej wiejskiej chacie skonstruował mechanizm, który mógł wywoływać wiatr o dowolnej sile. Gdy dowiedziała się o tym jego macocha, której dusza była przechowalnią czystego zła, postanowiła ukraść maszynę. W tym celu przyrządziła ulubione danie pasierba i kazała służce dosypać do potrawy szaleju – strasznej trucizny. Pasierb z ochotą pochłonął posiłek, ale wkrótce wyjątkowo lichy się poczuł i bardzo spuchła mu twarz. Odchodząc pośpiesznie od stołu, stracił przytomność. W ten sposób królowa przejęła kontrolę nad maszyną.

„Jestem chyba najpotężniejszą osobą na świecie – pomyślała. – Dzięki tej maszynie wszyscy niechybnie będą przychodzić do mnie na klęczkach, płacąc ogromne sumy za to, bym nie zgruchotała wichurą ich nędznych, krytych strzechą chałup”. Jednak jej plany się nie powiodły, gdyż podczas próby maszyna, nieobsługiwana przez fachowca, zdmuchnęła królową wraz z jej pałacem. Wówczas służka, która miała chwiejny charakter, chętnie wyraziła skruchę. Przebaczone jej, jednak niedługo otucha gościła w jej sercu, bo schodząc po spróchniałych kuchennych schodach, potknęła się i złamała nogę. Tak oto niegodziwcy zostali ukarani, a lud osadził pasierba na tronie, na co on niechętnie przystał. Jednak pod jego rządami zawieruchy omijały królestwo, a dochody obywateli znacznie wzrosły.

b) Wybierz pięć spośród podkreślonych przez siebie wyrazów i dopisz do nich kilka wyrazów pokrewnych.

Spis treści

ch

Zasada pierwsza	<i>ch</i> wymienne	4
Zasada druga	częstka <i>arch-</i>	6
Zasada trzecia	<i>ch</i> przed spółgłoską	8
Zasada czwarta	<i>ch</i> po literze <i>s</i>	10
Zasada piąta	<i>ch</i> w środku wyrazów	12
Zasada szósta	zakończenia typu <i>-ach, -acha</i>	16
Zasada siódma	<i>ch</i> na końcu wyrazów	18
	<i>ch</i> na początku wyrazów przed samogłoską	19
Zasada ósma	<i>ch</i> w wyrazach obcych	22

h

	<i>h</i> na początku wyrazów przed samogłoską	31
Słowniczek mitologiczny		70
Słowniczek ortograficzny		71

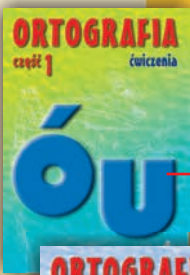

Ćwiczenie przeznaczone do rozwiązywania w oddzielnym zeszytcie.

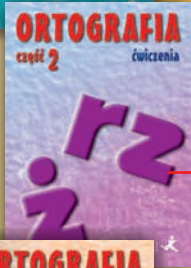

Ćwiczenie nieco trudniejsze.

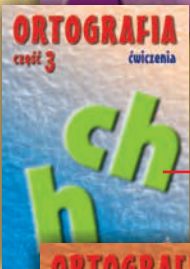

Część 1

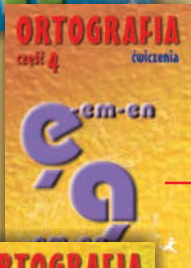
Pisownia wyrazów z *ó* i *u*

Część 2

Pisownia wyrazów z *rz* i *ż*

Część 3

Pisownia wyrazów z *ch* i *h*

Część 4

Pisownia wyrazów
z *ą*, *ę*, *em*, *en*, *om*, *on*

Część 5

Pisownia wyrazów
wielką i małą literą

Część 6

Pisownia *nie* z różnymi częściami mowy
Pisownia wyrazów zakończonych na *-i*, *-ii*, *-ji*

Seria *Ortografia. Ćwiczenia* składa się z sześciu części.

Książki zawierają:

- ćwiczenia o różnym poziomie trudności, do wykorzystania na wielu poziomach edukacji, w pracy zarówno z uczniem słabym, jak i zdolnym
- przemyślany metodycznie układ ćwiczeń, zapewniający spójny system nauczania
- aktywizujące metody nauczania, doskonalące pamięć i uczące logicznego myślenia
- reguły napisane przystępnym językiem, ułatwiające zrozumienie zasad ortografii